

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

HOÀNG BÍCH ĐÀO

**THƠ MA TRƯỜNG NGUYÊN VÀ VÕ SA HÀ
DƯỚI GÓC NHÌN SO SÁNH**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2020

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

HOÀNG BÍCH ĐÀO

**THƠ MA TRƯỜNG NGUYÊN VÀ VÕ SA HÀ
DƯỚI GÓC NHÌN SO SÁNH**

Ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 8.22.01.21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: TS. HOÀNG ĐIỆP

THÁI NGUYÊN - 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đề tài luận văn khoa học: “*Thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà dưới góc nhìn so sánh*” dưới sự chỉ dẫn của *TS.Hoàng Điệp* là kết quả quá trình tôi tự nghiên cứu không sao chép của bất cứ ai. Các kết quả nghiên cứu trong luận văn là hoàn toàn trung thực, khách quan chưa được công bố ở công trình nghiên cứu nào trước đây.

Nội dung của luận văn có sử dụng tài liệu, thông tin được đăng tải trên các tác phẩm, tạp chí, các trang web theo danh mục tài liệu tham khảo của luận văn.

Nếu sai tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm!

Thái Nguyên, 20 tháng 6 năm 2020

Tác giả của luận văn

Hoàng Bích Đào

LỜI CẢM ƠN

Trải qua một quá trình học tập và nghiên cứu em đã hoàn thành luận văn thạc sĩ chuyên ngành Văn học Việt Nam, Khoa Ngữ Văn. Bằng sự kính trọng và lòng biết ơn sâu sắc, em xin gửi lời cảm ơn tới **TS. Hoàng Điệp** người đã truyền tình yêu thơ đến với em và là người luôn tận tình chỉ bảo, hướng dẫn cho em trong quá trình thực hiện luận văn.

Em cũng xin cảm ơn thầy giáo - nhà thơ Võ Sa Hà, nhà thơ Ma Trường Nguyên đã giúp đỡ cho em có được những tư liệu quý giá để nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Em cũng chân thành cảm ơn các thầy cô giáo trong khoa Ngữ văn trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã luôn tận tụy truyền đạt những kiến thức quý giá cho em trong quá trình giảng dạy, học tập và nghiên cứu. Cuối cùng em xin cảm ơn gia đình người luôn âm thầm lặng lẽ, động viên tinh thần trong quá trình nghiên cứu, để em có thể hoàn thành được luận văn.

Xin trân trọng cảm ơn!

Thái Nguyên, 20 tháng 6 năm 2020

Tác giả luận văn

Hoàng Bích Đào

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Mục đích nghiên cứu	8
4. Nhiệm vụ nghiên cứu	8
5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	8
6. Phương pháp nghiên cứu	9
7. Đóng góp của luận văn	9
8. Cấu trúc luận văn	9
NỘI DUNG	10
Chương 1: GIỚI THUYẾT CHUNG	10
1.1. Nguyên lí chung của văn học so sánh	10
1.1.1. Khái niệm văn học so sánh	10
1.1.2. Mục đích so sánh thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà	12
1.2. Ma Trường Nguyên, Võ Sa Hà, và quá trình sáng tác	14
1.2.1. Tiểu sử nhà thơ Ma Trường Nguyên	14
1.2.2. Sự nghiệp sáng tác của Ma Trường Nguyên	15
1.2.3. Quan điểm nghệ thuật của Ma Trường Nguyên	17
1.3. Quá trình sáng tác của nhà thơ Võ Sa Hà	19
1.3.1. Tiểu sử nhà thơ Võ Sa Hà	19
1.3.2. Sự nghiệp sáng tác của Võ Sa Hà	21
1.3.3. Quan điểm nghệ thuật của Võ Sa Hà	22
Tiểu kết chương 1	24
Chương 2: NHỮNG ĐIỂM TƯƠNG ĐỒNG TRONG SÁNG TÁC CỦA MA TRƯỜNG NGUYÊN VÀ VÕ SA HÀ DƯỚI GÓC NHÌN SO SÁNH	25

2.1. Cảm thức về quê hương trong thơ Ma Trường Nguyên, Võ Sa Hà	25
2.1.1. Tình yêu lớn với tổ quốc - quê hương	25
2.1.2. Cảm hứng viết về thiên nhiên trong thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà.....	39
2.2. Cảm thức viết về cuộc sống con người miền núi trong thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà	46
2.2.1. Những con người miền núi chân chất, mộc mạc, giàu sức sống.	47
2.2.2. Vẻ đẹp bản sắc quê hương qua phong tục tập quán.....	52
Tiểu kết chương 2	60
Chương 3: NHỮNG ĐIỂM KHÁC BIỆT TRONG THƠ CỦA MA TRƯỜNG NGUYÊN VÀ VÕ SA HÀ	61
3.1. Ngôn ngữ	61
3.1.1. Thơ <i>Song ngữ</i> trong thơ Ma Trường Nguyên.....	65
3.1.2. Ngôn ngữ giàu hình tượng trong thơ Võ Sa Hà.....	68
3.2. Giọng điệu nghệ thuật.....	73
3.2.1. Giọng điệu thủ thi - tâm tình trong thơ của Ma Trường Nguyên	73
3.2.2. Giọng điệu triết lí - dư âm hoài niệm trong thơ Võ Sa Hà	75
3.3. Sự khác biệt trong hình ảnh Trăng và núi trong thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà.....	80
Tiểu kết chương 3	84
KẾT LUẬN.....	86
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	88

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Trong quá trình hội nhập và phát triển văn học miền núi đã có nhiều đóng góp tiêu trên con đường phát triển của văn học nước nhà. Hai tác giả Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà đều là hai nhà thơ tiêu biểu của nền văn học miền núi hiện đại, đã mượn ngôn ngữ thơ ca để làm phương tiện khám phá, tái hiện lại đời sống, con người và bản sắc văn hóa quê hương. Cả hai nhà thơ đều rất trung thành với hiện thực, nhưng mỗi nhà thơ đều có cách thể hiện riêng biệt. Họ đã từng trải qua năm tháng khói lửa chiến tranh nên cả hai nhà thơ đều cố gắng để tái hiện lại bức tranh đời sống của đồng bào dân tộc từ những “*thung lũng đau thương*” cho tới “*chân trời tất cả*”. Nghiên cứu thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà dưới góc nhìn so sánh, sẽ cho thấy cái nhìn mới mẻ của hai tác giả. Có thể hai nhà thơ ở hai lứa tuổi khác nhau, nhưng cả hai tác giả Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà đều gắn bó sống ở miền núi từ lâu họ đã thấm nhuần văn hóa dân tộc, nên họ đều hướng tới đối tượng chung là thiên nhiên, đất nước, con người và văn hóa miền núi. Tuy nhiên Ma Trường Nguyên sinh ra và lớn lên mảnh đất giàu truyền thống Định Hóa, là người con dân tộc Tày, nên cách viết và suy nghĩ của ông mang đậm dấu ấn Tày. Còn Võ Sa Hà là người mang văn hóa Kinh hòa nhập vào văn hóa Tày.

1.2. Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà đều là những tên tuổi quen thuộc của văn chương Thái Nguyên, cả hai đều đã có những tác phẩm riêng được đưa vào chương trình Ngữ văn địa phương để giảng dạy. Vì vậy việc tìm hiểu thơ và dạy thơ Võ Sa Hà, và Ma Trường Nguyên ở bậc trung học cơ sở có một ý nghĩa to lớn trong quá trình giáo dục đạo đức, văn hóa tư tưởng và thẩm mỹ cho học sinh. Là một giáo viên dạy văn và đam mê thơ tôi mong muốn được đem những hiểu biết của mình đã được học và đọc vào để tìm hiểu hai phong cách của hai nhà thơ cùng viết về đề tài miền núi.

Đồng thời sau khi luận văn hoàn thành và bảo vệ thành công sẽ là một phần tài liệu tham khảo hữu ích cho bạn đọc và những người quan tâm tìm hiểu về thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà nói riêng và thơ ca miền núi nói chung.

Trong quá trình tiếp cận và tìm hiểu văn học miền núi chúng tôi thấy đã có nhiều công trình nghiên cứu về thơ Ma Trường Nguyên và thơ Võ Sa Hà nhưng chủ yếu là đi sâu nghiên cứu ở các mảng về thể loại hoặc tác phẩm cụ thể mà chưa có sự tìm hiểu hai nhà thơ dưới sự so sánh. Chính vì vậy chúng tôi chọn đề tài: ***Thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà dưới góc nhìn so sánh***, làm vấn đề nghiên cứu cho luận văn của mình. Công trình hoàn thành sẽ bổ sung nguồn tư liệu cho nền văn học dân tộc nói chung, đồng thời chúng ta sẽ có cái nhìn toàn diện hơn về thành tựu của hai nhà thơ cũng như những đóng góp của họ trong dòng chảy văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại.

2. Lịch sử vấn đề

Để tiến hành nghiên cứu thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà, trước tiên chúng ta cần phải tìm hiểu về văn học so sánh, cũng như quá trình phát triển văn học so sánh trên thi đàn Văn học Việt Nam.

2.1. Những nghiên cứu chung về văn học so sánh ở Việt Nam

Thuật ngữ so sánh Văn học, đã xuất hiện lâu ở trên nhiều quốc gia, với tư cách là một chuyên ngành có lịch sử từ khoảng thế kỉ XIX ở Châu Âu. Từ những năm 1841, Giáo sư J.J.Ampère cho ra cuốn: “*Lịch sử văn học Pháp trung đại so sánh với các nền văn học nước ngoài*”. Trong cuốn này, giáo sư J.J.Ampère đã trình bày các phương pháp văn học so sánh một cách có lý luận. Năm 1886, công trình nghiên cứu “*Văn học so sánh*” của Macaulay Norman Foster, nhà nghiên cứu khoa học người Anh. Sau đó hàng loạt, cuốn sách nghiên cứu: “*Lịch sử văn học so sánh Tây Ban Nha và Pháp*”, của Wabukes, “*Giáo trình lịch sử văn học so sánh*” của Dokesnal”, đã đưa thuật ngữ “*văn học so sánh*” trở thành thuật ngữ quen thuộc được lưu hành trong giới học thuật Pháp. Từ đó văn học so sánh đã được lan truyền sang nhiều châu lục với sự hình thành của nhiều trung tâm, trường phái văn học so sánh.

Thuật ngữ văn học so sánh xuất hiện đầu tiên ở nước Pháp năm 1861, trong: “*Giáo trình văn học so sánh*” do Noel và Laplace biên soạn. Văn học so sánh ra đời với nhiều quan niệm khác nhau như của J.P Carré người Pháp, Jirmunsky người Nga. Thì SH. Remak đã đưa nhận định đầy đủ hơn hết: “*Văn học so sánh nghiên cứu văn học vượt qua phạm vi một nước, hay đồng thời nghiên cứu quan hệ văn học với những lĩnh vực tri thức, tín ngưỡng khác nhau*”, (nghệ thuật, văn hóa. Tôn

giáo, lịch sử ...). Tóm lại: “So sánh văn học của một nước với văn học của một nước hay nhiều nước khác, so sánh văn học với các lĩnh vực biểu hiện khác nhau của con người” [1, tr.3]. Từ quan niệm trên ta thấy, văn học so sánh chia làm hai bộ phận rõ rệt. Thứ nhất so sánh giữa văn học dân tộc với nền văn học khác, một nước hay nhiều nước. Thứ hai so sánh văn học với các hình thái ý thức cũng như bộ môn nghệ thuật khác.

Văn học so sánh xuất hiện trên thi đàn văn học Việt Nam khá muộn, chậm hơn nhiều trong hướng là một chuyên ngành nghiên cứu văn học lý luận. Tuy nhiên khi ứng dụng văn học so sánh ứng dụng ở nước ta đã đạt được nhiều thành tựu rất đáng khích lệ. Một số công trình tiêu biểu như: “Việt Nam văn học sử yếu” của Dương Quảng Hàm, Thi nhân Việt Nam của Hoài Thanh. Những công trình nghiên cứu tập thể văn học so sánh ở Việt Nam: “Văn học so sánh - nghiên cứu và triển vọng” do GS Trần Đình Sử, Lã Nhâm Thìn, Lê Lưu Oanh tuyển chọn, hay cuốn: “Văn học so sánh Lý luận và ứng dụng”, công trình tập thể của NXB Khoa học xã hội in năm 2001, “Lý luận văn học so sánh” của T.S Nguyễn Văn Dân do NXB. KHXH tái bản năm 1998, G.S TSKH. Phương Lựu cuốn: “Từ văn học so sánh đến thi học so sánh”, cuốn sách gồm 26 chương đã bao quát phần lớn của Văn học so sánh thế giới nửa đầu thế kỷ XX. Năm 2004, PGS.TS Lưu Bồng ra mắt bạn đọc cuốn sách: “Những bình diện chủ yếu của Văn học so sánh”... Và rất nhiều bài báo, bài nghiên cứu trên các Báo Văn Nghệ, Tạp chí Văn học, Văn hóa dân gian.

Như vậy, chúng ta thấy văn học so sánh ở Việt Nam về thực tiễn hay mặt lý luận đã có nhiều bước khẳng định quan trọng. Để có thể phát huy và thấy hiệu quả thì nó cần được hội nhập toàn diện, giữa yếu tố trên thế giới, trong nước, trong từng dân tộc. Từ đó là cơ sở để phát huy và gìn giữ giá trị truyền thống dân tộc, bản sắc văn hóa.

2.2. Những công trình nghiên cứu về thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà

Qua khảo sát về một số bài viết của các nhà nghiên cứu phê bình văn học về đề tài miền núi thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà chủ yếu là những đề tài nghiên cứu riêng lẻ. Hoặc là những ý kiến đánh giá, nhận xét của các tác giả: Lâm Tiến, Nguyễn Đức Hạnh, Vi Thùy Linh,... Chưa có công trình nghiên cứu nào chuyên biệt so sánh ở thể loại thơ của Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà về cả hai phương diện nội dung và nghệ thuật. Tổng hợp các ý kiến nhận xét đánh giá của

các nhà nghiên cứu, phê bình văn học trong thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà chúng tôi nhận thấy những nhận xét, đánh giá đó đều rất chính xác và tinh tế, nhưng hầu hết mới chỉ dừng ở mức độ nhận xét, nhận định, bàn luận có tính khái quát .

Mặt khác trong quá trình thu thập và tìm hiểu tư liệu bao quát về vấn đề trọng tâm của đề tài, chúng tôi điếm lại những bài và nhận định nghiên cứu về thơ Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà được đăng trên sách báo, kỉ yếu hội thảo văn học, luận văn tốt nghiệp, đề tài nghiên cứu khoa học của các tác giả như sau: *Bản sắc dân tộc trong thơ Ma Trường Nguyên* của tác giả Nguyễn Thị Huyền Anh, *Đặc điểm ngôn ngữ thơ Ma Trường Nguyên* của tác giả Đào Thái Sơn, *Thơ Thái Nguyên dưới góc nhìn sinh thái (Qua thơ Ma Trường Nguyên, Võ Sa Hà, Nguyễn Thúy Quỳnh)* của tác giả Trần Thị Lan, *Thơ Ma Trường Nguyên, Võ Sa Hà, Nguyễn Thúy Quỳnh từ góc nhìn so sánh* của tác giả Lê Thị Hải Yến... Trong các tài liệu ấy các tác giả đã có những nhận xét đánh giá, khái quát về thơ của Ma Trường Nguyên và Võ Sa Hà ở những khía cạnh riêng như nội dung và nghệ thuật.

2.2.1. Những nghiên cứu chung về thơ Ma Trường Nguyên

Ma Trường Nguyên là cây bút sáng tác trên nhiều thể loại như: Truyện ngắn, thơ, phê bình nghiên cứu khoa học... là nhà văn - nhà thơ luôn đam mê và miệt mài lao động “trên cánh đồng chữ nghĩa”. Ông đã từng nói: “Là một nhà văn những gì tôi muốn nói đều gửi gắm thông qua tác phẩm của mình”. Tác giả đã từng tâm sự: “Không phải viết như thế nào, mà chính là sống thế nào để mà viết. Học viết thì đã khó mà học sống thì lại càng khó hơn, cho nên học viết là suốt đời và học sống cũng suốt đời. Nếu lấy việc học là sự biểu hiện sự tồn tại của bản thân của cuộc đời thì viết và sống là một thôi - đối với người cầm bút”[18, tr.74]. Người thi sĩ ấy luôn trăn trở trong mỗi trang sách, sống và viết gắn bó mật thiết và đó là cuộc đời của nhà thơ.

Tên tuổi của Ma Trường Nguyên đã được nhắc đến trong một số sách, bài nghiên cứu: “Tập sách Văn học Việt Nam thời kỳ hiện đại”, NXB Thái Nguyên, 2015, do PGS.TS Trần Thị Việt Trung và PGS.TS Cao Thị Hảo đồng chủ biên, Tập sách “Bản sắc dân tộc trong thơ các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại”, NXB Đại học Thái Nguyên, 2015, do PGS.TS.Trần Thị Việt Trung chủ biên. Hay bài báo phỏng vấn trong báo “Văn nghệ Thái Nguyên, số 11(306) ngày 10/06/2010”, do tác